

ԱՆՏԻՊ ԷՋ ՄԸ ՕՐԻՈՐԴ ԶԱՊԷԼ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆԻ

(ԶԱՊԷԼ ԵՍՍՅԵԱՆ)

Մովսէսեանը, ժամակներէ շինուած նստարանին մը վրայ նստած էր: Երբեք ցնցումներ զինքը վազուիւ կը յորդորէին: Զէր կրնար անշարժ մնալ: Բայց յօղացաւ ծուկները կ'անդամալուծէր եւ քայած ատենը հագիւ կրնար շարժիլ: Երբեք տեսակ մը թուլացումի զգացում զոր նոյն իսկ մասններուն յօղացածներուն մէջ կը զգար: Ոսկրները կարծես կակուղացած, անառացած էին: Մօրթը տարօրինակ զգայնութիւն մը առած էր: Թեթեւ բանի մը շփումը գորգոտղ հոսանք մը յառաջ կը բերէր ամբողջ մարմնոյն վրայ եւ խնդալու փափաք մը կը ծանրանար ներսը: Բայց թոքերը յոգնած էին, անբացատրելի ուժ մը դժգոհին միտերը կարծրացուցած՝ իբր թէ դիակ մ'ըլլար, Զէր կրնար գանոնք շարժիլ: Նոյն իսկ շատ պզգռիկ փորձ մը պոռացնելու աստիճան սրտի սեղմում մը կուտար:

Արդէն փորձելու կամք ալ չունէր: Բիրեքը սուգուած աչքերուն խորը, իբր թէ անտեսանելի ուժ մը գանոնք քաշէր ետեւէն, կը նայէր ծովուն, ամբողջ հոգւովը մոլորելով անոր խորութիւններուն մէջ: Ծովուն սարսուռն մարմինը հիւսնող երեւակայութեանը մէջ յեղաշրջումներ կ'օժեւնար: Անոր պատկերը կը պոռուկէր մտքին մէջ՝ հետքէն հետք փոխուելով:

Իրենցային կարմիր ճաճանքներ, կոհակներու վէտով ատուած վրայ կտրուած, կը տաքցնէին հովին հրապոյրը: Ամպերուն ծալքերէն մազուած վարդապոյն եւ զեղին շողիւններ գուրգուրանքի պէս բան մը կը ցանցընէին ծովին լանջքին վրայ, եւ թեթեւ հովին տակ անցնող սարսուռներ յուզումի կեանք մը կուտային անոր: Կարծես անոր հեղուկ անհունութիւնը կ'ապրէր, կը զգար:

Մովսէսին վրայ շատոնց պարպուած խեցիներու կեղեւներ, աւաղին շփումէն ու ջուրին համբոյրներէն փայլունցած, իրենց շողիւնով կը ժրպտէին ջուրին նշոյլներուն: Սատափէ երկայն դաշտ մըն էր կարծես՝ որուն մօտիկ պզգռիկ կոհակներ մեղմ ու նազիկ քալումով կ'ապրէին խեղդուելու իրենց փրփուրներուն մէջ:

Անիկա Զէր խօսեր, եւ ամբողջ էութիւնը դեռ տակի մը պէս լարուած, անհամեմատ ծանր ըզգայութիւններով կ'ըմբռնէր բոլոր ասոնք:

Ամենափոքր կէտ մը, անոնցմէ քամուած թափանցիկ անտեսանելի շողին, որ օդին հասնելի խոնաւութիւն մը կուտար, կը տեսնէր՝ կամ աւելի՝ կը զգար ինքը: Ղարաշէ փափուկ այդ շողեղէն մարմնոյն մէջէն հիացումով կը դիտէր սուրբաւ ճերմակ թուրաններուն որ կ'անցնէին արագ արագ առանց պատուելու միջոցին մէջ կախուած վարագոյրը: Կը նայէր անոնց ընթացքին, աչքերը կը զամուռնին անոնց վրայ միջնուէր որ ճերմակ ամպերու մէջ կորսուէին եւ ա'լ չզգար անոնց մասնաւորտիկ թեւերուն թափը: Աւրիշներ, միջնուէր կուրծքերին ջուրին մէջ, խառնադաշտանքի տաքութիւն մը կը բերէին շուրջներին: Կարծես ջուրին գուրգուրանքէն հպարտ, ու մանաւանդ զոհ, կ'ուռնէին, ինչպէս պզտիկ մը մօրը թեւին տակ, եւ իրենց գլուխները հիանալի պշտանքով մը կը մըտցնէին ջուրին մէջ՝ անոր լայն ամբոյրները վախելու համար:

Ինչպէս այս գուռանքի պատկերը զինքը կը յուզէր, ինքը որ ա'յնքան միանալ էր. ու հիմակ, հակառակ մօրաքոյր մը ունենալուն իր ըզվը — անոր ներկայութիւնը Զէր զգար արդէն, — դեռ ամենէն արհամարհուած, ամենէն ծաղրուած ըլլալու զգայութիւնով տանջուած՝ կը նայէր ջուրերուն:

Իրեն մօտիկ անոնց թեթեւ ծիծաղը կը մարէր, եւ կոհակներու դադաթը վառուած նշոյլներ նայուածքներու պէս իրեն կը ժպտէին: Անոնց արագ փոխանցումը փթթումի պատրանքը կուտար իրեն, եւ ծովին լայն կուրծքը անհամար գործվանքներ կը պատմէր իրեն:

Երկնքին կոր տարածութեան վրայ ամպերը կ'անցնէին յամբօրէն, թափօրի մը պէս, լուրջ գնացով, իբր թէ հաւառը գաղտնիք մը ունենալին իրենց ծոցը: Լուսինը իր զեղին ճակատը կ'ուրուպրէր հոն դեռ իր չըլնանակը արուած կապոյ:

Թոշուները մեկնած էին եւ մաքուր կապոյտը դորշուրակ չուրով մը կը պլտորէր. ետին՝ մաքառներու մէջէն՝ ցամաքի թուլուններու սուր ճիւղեր կը ներդաշնակէին ջուրին համը չլինելը:

Իր յոգնած ջիւղերը լարուած ձգտուած էին. ծակծկող սարսուռ մը գինքը կը դողացնէր, յիմար ուժ մը կը լենար կուրծքը, եւ սպառուժի հեւքով տենդոտ՝ կը տրոփէր. բայց բոպէ մը շանցած, դիակի պաղ մը ամէն բան կը սպաննէր իր մէջը. կեանքի հիւանդ ուժը կը փախչէր ներսէն. գլուխը կը կորսնցնէր. իր փոթորկուած աչքերուն մէջէն ծովը կը կուտակուէր, կը խորնար, եւ իր ողորմելի մտքովը կը տենչար հոն երթալ. կը կարծէր որ ա'լ հոն հանգիստ պիտի ըլլար:

Մօրաբոցը անձկութեամբ եւ վախով կը նայէր անոր. չէր հասկնար, բայց կը գզար որ բան մը կ'անցնէր անոր վրայէն. աչքերը՝ որոնց մէջ բանականութիւն չկար՝ աննպատակ կը թափառէին ակնակապիճներուն մէջ, շրթները կը շարժէին, կը սարսուռային, ձեռքերը կը դողդողային եւ մօրաբոցին ա'յնքան խնամոտ մտանքը որոնք հազիւ հպուժի մը գդալութիւնը տալով՝ ձեռքը կը բռնէին, երկաթէ ծանրութեան մը պէս գինքը կը կատղեցնէին: Ա'խ, թողէին, թողէին գինքը:

Եւ սարսուռացիչ աղմուկի մը մէջ, որ իր հոգւոյն լալն լուռթկնէն հագիւ կը փրթէր՝ խնդուքի եւ լացի տեսակ մը խառնուրդով, հեւքերէն ձայնը ընդհատուած, մտքէն անցած դաղափարը կ'արտասանէր՝ այդ ամենաթեթեւ բեռն իսկ չկրնալով կրել գլխուն մէջ:

— Մովը ինչայիւր, խնդայի:

Եւ մեծ քահաճ մը կը կորսնցնէր դեռ անկապ բառերու կոյտ մը, մինչ պառաւ մօրաբոցը կը բռնած, դրեթէ անոր վրայ բեռցուած կը քալէր սուռն դառնալու համար, հազար անգամ ծռնկերուն վրայ աւազներուն մէջ ինչալով եւ խնդալով, միշտ խնդալով:

Ու երկայն ճամբուն վրայ, ուր ծովեզերքի սրճարաններէն երգի ձայներ կ'երկարաձգուէին եւ եւ ջուրին խշրտուքը կը մտրակէր իր հիւանդ միտքը, երկուքը կ'երթային այսպէս, դրեթէ կը քաջջուէին, եւ դիշերուան ստուերը կը ծածկէր անոնց դոյլութիւնը մութ փողոցներուն մէջ, ուր իրենցմէ երկնցած շուքերը, իրտուիլակներու պէս խրաչեցնելով խեղճ հիւանդը, կը շարունակէր խօսիլ հատկաւորներու եւ քրքիշներու տարափի մը մէջ:

ԶԱՊԷԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

1) Բանաստեղծական արձակով գրուած այս նուրբ էջը մին է առաջին պատգաւորութիւններէն Օրբիդը Զապէլ Յովհաննէսեանի, որ իր գրական սկզբնաւորութիւնն ըրաւ Պոլսայ «Մարիկ» հանդէսը:

սին մէջ (1894-95) եւ որ յետոյ Տիկին Զապէլ Եսայեան անուանով Հայաց մեծագոյն գրագիտուհին պիտի դառնար: Այս գրութեամբն ալ անոյիս միաց «Մարիկ»-ի տնօրէնի Պոլսէն հեռանալուն հետեւանով: